

Å stille Norges Bank til ansvar

av professor Kai Leitemo, Handelshøyskolen BI.

Regjeringen har ansvaret for den økonomiske politikken som føres i Norge. Norges Bank har fått delegert myndighet til å utøve pengepolitikken innenfor de rammene som mandatet fra regjeringen tilsier. Det er imidlertid slik at regjeringen når som helst kan gripe inn og endre rammebetingelsene for Norges Bank. Derfor har vi ingen formell sentralbankuavhengighet i Norge. Økonomisk forskning har gjennom de siste 30 årene pekt på de mange fordelene uavhengighet har. Sentralbankens troverdighet som garantist for lav og stabil inflasjon henger mye på at sentralbanken kan gjøre det den mener er nødvendig for å nå inflasjonsmålet, for eksempel heve rentene tilstrekkelig for å bringe en for høy inflasjon tilbake til målet.

Motstanderne mot uavhengighet hevder at det er farlig dersom en viktig gren av den økonomiske politikken ikke underlegges demokratisk kontroll. Det er et viktig argument som jeg kan slutte meg til. Men argumentet er ikke imot uavhengighet, men derimot for at uavhengighet ledsages av kontrollrutiner som validerer hvorvidt sentralbankens politikk er i samsvar med det mandatet (som bør nedfelles i grunnloven) og at sentralbanken faktisk stilles til ansvar dersom politikken ikke gjør det. Sentralbanken bør altså kunne stilles til ansvar, ideelt sett direkte overfor Stortinget. Dersom kontrollrutinene skulle avdekke avvik, så bør et flertall i Stortinget i verste fall avsette sentralbankens hovedstyre. Det er mange spørsmål som reiser seg her, og plassen tillater at jeg kun kommenterer ett av disse.

Hvordan skal disse kontrollrutinene se ut og hvem skal håndheve dem? *Center for Monetary Economics* (CME) ved *Handelshøyskolen BI* har på oppdrag fra regjeringen i mange år evaluert utøvelsen av pengepolitikken gjennom ulike ekspertgrupper organisert i årlige *Norges Bank Watch* (NBW). CME og senterleder professor Arne Jon Isachsen skal ha all ære for det initiativ og nybrottsarbeidet som har vært vist gjennom dannelsen av dette kontrollapparatet. Selv om anerkjennelse er en mangelvare også her, er det ingen tvil om at

Norges Bank har fått mange gode innspill fra NBW gjennom årene som er blitt satt ut i livet. Nå utgjør ressursene som inngår i kontrollen av pengepolitikken omtrent én promille av totalbudsjettet til Norges Bank, så det sier seg selv at det er grenser for effektiviteten i kontrollrutinene – spesielt mulighetene NBW har til å evaluere den faktisk rentesettingen gjennom året. Skal kontrollen blir ytterligere effektiv, så må myndighetene gi et mer eksplisitt mandat til kontrollapparatet og bevilge de nødvendige midlene.

Presentasjonen av Norges Bank Watch rapport bør gjøres i forbindelse med en åpen høring av sentralbanksjefen i Stortinget hvor både kontroll- og konstitusjonskomiteen og finanskomiteen spiller rollen som mottaker av rapporten. Regjeringen selv har for tiden ingen insentiv til å stille seg kritisk til sentralbanken; under den nåværende organiseringen av pengepolitikken inngår sentralbanken som en del av regjeringens ansvarsområde. Derfor er finansministeren tyst når kritikk mot sentralbanken fremføres og støtten liten for å videreutvikle kontrollapparatet. Derfor er trolig mer uavhengighet en nødvendig forutsetning for å effektivisere kontrollen. Begge delene ønskes velkommen.